

САБОР ПОЛИТИКОЛОГА

Годишња конференција
Удружења за политичке науке Србије

The Serbian Political Science Association
Annual Conference

24-25.9.2016.

Факултет политичких наука

Faculty of Political Sciences,
University of Belgrade

урушавање или СЛОМ демократије?

DECLINE OR ECLIPSE
OF DEMOCRACY
in Europe's
New Democracies?

In cooperation with
the Balkan Political Science Association (BPSA)

ОРГАНИЗАТОРИ
КОНФЕРЕНЦИЈЕ

УПНС

УДРУЖЕЊЕ ЗА
ПОЛИТИЧКЕ НАУКЕ СРБИЈЕ
The Serbian Political Science
Association

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ
ПОЛИТИЧКИХ
НАУКА

КОНФЕРЕНЦИЈУ
ПОДРЖАЛИ

ФОНДАЦИЈА ЗА ОТВОРНО ДРУШТВО, СРБИЈА
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

THE SERBIAN POLITICAL SCIENCE ASSOCIATION ANNUAL CONFERENCE
SABOR POLITIKOLOGA, UDRUŽENJE ZA POLITIČKE NAUKE SRBIJE
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade, Jove Ilića 165, 11000 Belgrade
24-25 September 2016

ABSTRACTS
ZBIRKA SAŽETAKA

Roozbeh (Rudy) Baker R.Baker@surrey.ac.uk
Lecturer University of Surrey, School of Law Guildford,

Direct democracy: Cure worse than the disease?

The past several years have seen clear limitations in the entrenchment of democratic institutions and practices in the post-Communist states of the Balkan Peninsula. Democratic backsliding in Macedonia and Serbia, chronic instability in Albania and Kosovo, and potential state implosion in Bosnia-Herzegovina. All of these black marks point to a need for a fundamental rethink of the way transnational and domestic actors both project and employ the soft power and strategic tactics meant to counteract the eclipse of democratic norms in these countries. In place of varied and widely ambitious political, social, and economic targets that seek to “build up” capacity for democratic reform and the rule of law, the focus should instead be along more simple lines that seek to set up alternative centers of democratic engagement and power. Corrupt and compromised local elites (both within the government and the opposition) and the institutions they inhabit --- be they in Bosnia-Herzegovina, Macedonia, or Serbia --- need to be bypassed altogether. History can perhaps point the way forward. The American state of California in the early 1900s was a corrupt polity wholly owned and operated by the Central Pacific Railroad which bought and sold local politicians of all major ideological and party stripes. The corrupt and damaging hold of the Central Pacific over California state politics was only broken in the Progressive Era (c. 1900-1924) when crusading campaigners began using a little known provision of the state’s 1879 Constitution to completely destroy the influence of the Central Pacific over the state’s politics and usher in an era of democratic accountability and rule of law which, despite a few warts, the state enjoys to this day. Realizing that the state’s institutions and political actors had been completely compromised, the progressive campaigners seized on the ability, enshrined in the 1879 Constitution, to both propose / pass new legislation and indeed amend the Constitution itself through direct democracy citizen initiatives. The lesson one can learn from the California case --- by-passing corrupt and compromised elites in favor of establishing alternative centers of power --- is that a simple and effective tool does exist for creating the right environment for democratic accountability and the rule of law, i.e. direct democracy through citizen initiatives. This tool is a powerful one that could be used to great effect by transnational and domestic actors in the Balkan states should they so choose, but it also a dangerous one whose potential side effects have the possibility of entrenching the rule of corrupt elites to an even greater degree than they enjoy now.

Ana Birešev

Odeljenje za sociologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu

Ivana Spasić ispasic@f.bg.ac.rs

Odeljenje za sociologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Hermeneutička kontradikcija, Nuit debout i dometi društvene kritike: pouke tekućih debata u Francuskoj

Okosnicu našeg ispitivanja mogućnosti društvene kritike u savremenom kapitalizmu predstavljaće ideja francuskog sociologa Lika Boltanskog o „hermeneutičkoj kontradikciji“. Ova ambivalencija spram institucija (vera u njihovu neophodnost i zazor spram njih), već dugo je predmet rasprava, u francuskom kontekstu posebno između „pragmatista“ i „kritičkih“ sociologa, a poslednjih meseci je oživela kroz građansku mobilizaciju nazvanu Nuit debout. Unutar pomenutog pokreta se s

osporavanja zakona o radu brzo prešlo na raspravu o postojećim institucijama (zahtevi za demokratizacijom i institucionalnom promenom, donošenje novog ustava, svakodnevno zasedanje paralelnih „narodnih skupština“), a onda i o tome kako „praktikovati kritiku institucija“ (W. Lignier), kako organizovati akumulirano nezadovoljstvo, i da li uopšte to činiti – jer, neki smatraju da se mora izbeći „nasilje“ koje donosi organizovano uspostavljanje trajnijih organa i stabilnijih procedura i umesto toga se zalagati za spontanu i postupnu kristalizaciju afekata i praksi. U svojoj knjizi *De la Critique* (2009) Boltanski suprotstavlja „svet“ (monde) i stvarnost (réalité), za čije su konstituisanje zaslužne institucije, i smatra da kritika počiva na uvažavanju te distinkcije. Stoga on, u pokušaju da utemelji sociologiju emancipacije, favorizuje „kreativnost delanja“, koja je bliska „svetu“, a nipodaštava stabilnost, koju oličavaju institucije. Njegov stav u odnosu na institucije tako prerasta u načelnu obazrivost u pogledu stabilizacije odnosa i procesa, koja je nametnuta, jer dolazi „od spolja“, i trajna. Da li to znači da kritika i pokreti koji iz nje izrastaju moraju neprekidno biti na strani „sveta“ i odražavati njegovu kompleksnost? Da li ih to nužno sprečava da zadobiju trajnija obličja, da se institucionalizuju? U knjizi *Le Nouvel esprit du capitalisme* (Boltanski et Chiapello 1999) Boltanski nešto drugačije postavlja stvari – u njoj nije „svet“ taj koji je dinamičan, fleksibilan, neuhvatljiv već je to kapitalizam, koji, po njegovom mišljenju, počev od druge polovine sedamdesetih godina prolazi kroz niz „premeštanja“ (déplacements). Šta to znači za kritiku? Kako da bude dorasla kapitalizmu koji se neprestano menja? Najzad, budući da kapitalizam naširoko ukorenjuje logiku fleksibilnosti i mobilnosti, nekad mimo institucija ali nekad koristeći se njima, kakav treba da bude odnos kritike prema institucijama?

Zhidas Daskalovski daskalovski@hotmail.com

Univerzitet Kliment Ohridski, Bitola

Geopolitics, EU enlargement in the Western Balkans: on the principles, regional actors and great powers

Enlargement champions point to the significant cost of non-enlargement in terms of the risk of a 'vacuum' building up that could rapidly be filled by other regional or extra-regional players. Various reasons, including the economic crisis, the EU's dwindling attractiveness caused by the ever expanding accession conditions, and the declining levels of foreign direct investment in the region following the financial crisis and austerity measures, have opened up opportunities for other actors to engage with the Western Balkans, not just economically, but also politically and even strategically. In this sense, Russia and Turkey are more than keen to strengthen old regional ties and friendships. China and several Gulf states are relative newcomers to the region. Some several hundred jihadists from a number of Western Balkans countries, according to some estimates even thousands, have joined the extremist militia ISIS. Disaffected Albanian youth from Albania, Kosovo, Serbia and Macedonia have joined ISIS, as well as Bosniaks from Serbia, Montenegro, and Bosnia and Herzegovina. The EU is no longer the only show in town. Organised crime, large-scale migration, or even the emergence of a new conflict, comprise potential threats to the security of Europe if the Western Balkans countries' accession is postponed or frozen. From a strategic and geopolitical point of view, the Western Balkans and the EU need to recharge the EU enlargement process through a reinvigorated accession process and strategy. However, an enhanced impetus for reform from the side of the governments in the Western Balkans is a prerequisite for the success of any continuation of the enlargement process. However strategic and geopolitically important the region may be, EU membership will not be realised unless the countries concerned undertake the necessary reforms. On the other hand, Brussels should accept that some of the regional problems (i.e. Bosnia and Herzegovina, Macedonia or Kosovo) will remain unresolved without the EU's direct involvement. While peace has prevailed in these enlargement laggards, it is a fragile one. Devoid of EU accession prospects, and beyond sectarian tensions and bilateral disputes, all the Western Balkans countries face the risk of a social-economic implosion and/or authoritarian consolidation. Politicians in the Western Balkans have for a sustained period of time disagreed about the proper functioning of government institutions, engaged in fights for dominance, and taken a 'winner takes all' attitude at

election times and beyond. Once a party wins elections, it 'captures the state', (mis)using public institutions and media to maximise its own influence and power. Since there is no effectively functioning system of checks and balances, political parties use clientelistic networks to sustain their party support bases. Corruption and misuse of public resources are prevalent during election times and throughout the period when a party is in power. Fully aware of this, opposition parties attempt to win power at all costs even if their behaviour damages the national interest. EU enlargement issues are placed on the table when it suits the interests of particular political parties in the Western Balkans. A negative EU progress report is interpreted as a media coup for the opposition. As a result, on the one hand there is minimal cooperation between government and opposition parties towards passing certain laws and regulations with a view to approximation to EU standards. On the other hand, support for EU reforms is often conditional on securing demands that serve short-term party interests. Threats and boycotts of parliament or elections or state institutions have been common in the region, most notably in Albania, Macedonia, and Bosnia and Herzegovina. Montenegro has in effect seen no alternation of power, while in Serbia a concentration of power in the hands of Prime Minister Aleksandar Vučić is increasingly evident. As governments usurp democratic consolidation and the EU enlargement perspective of the Western Balkans stalls, public confidence in further EU enlargement has begun to wane. Politicians in the region must comprehend that the consolidation of democracy depends on elite consensus and cooperation. A critical step for successful democratisation is the transformation of divided elites into consensually unified ones through an elite settlement of basic disputes among elites.

James Dawson james.1.dawson@kcl.ac.uk
King's College, University of London

Evaluating democracy by listening to citizens: Serbian and Bulgarian public spheres compared

That the quality of a country's democracy can be gauged by 'listening' to its citizens is an idea that is both simple and intuitively correct: how can democracy survive if no one believes in it? In political science, the notion that 'democracy needs democrats' has become a truism while the more extensive claim that 'democracy needs democratic citizens' is only slightly more disputed. Despite this, most well-known political science definitions and databases of democracy focus mainly on those institutions most conducive to objective measurement such as competitive elections and legal frameworks. Such approaches inevitably led to claims of 'democratic consolidation' with respect to states such as Hungary and Poland in which illiberal political visions have clearly resonated with electoral publics. To correct for these biases, I draw on the findings of my recent book 'Cultures of Democracy in Serbia and Bulgaria' to argue that the quality of a country's democracy can only be reliably gauged if the spread of ideas throughout society is taken into account, alongside its institutions. Theoretically anchored in an engagement with existing theories of the democratic public sphere (after Habermas 1962), I focused directly on the discursive practices through which persons are constituted as democratic citizens. To capture citizens' practices of deliberation and the political identity projects of elites respectively, I used ethnographic methods (peer-group discussions and participant observation) and discourse analysis. From this normative liberal perspective, the findings of my study flatly contradicted those of Freedom House and the EU (Bulgaria is in, Serbia still out): the Serbian public sphere was clearly more contested, pluralist and (at the margins) liberal relative to its Bulgarian counterpart. I therefore suggest that the incorporation of normative analysis alongside institutional measures could restore some much-needed credibility to the art of democracy measurement.

Nenad Dimitrijević dimitrij@ceu.edu
Political Science Department, Central European University

Kriza demokratije ili post-demokratija?

Osnovna tema rada sažeta je u pitanju da li Srbija može da postane ustavna demokratija. Braniću negativan odgovor na ovo pitanje. Argumentacija će biti razvijena u nekoliko koraka. Prvo ću

ponuditi minimalnu definiciju ustavne demokratije. Drugo, tvrdiću da današnja Srbija nije ustavna demokratija. Treće, tvrdiću da Srbija nikad nije bila ustavna demokratija, odnosno da tranzicija od neustavnog autoritarnog režima ka demokratskom konstitucionalizmu nikad nije kompletirana. Srbija je politički i vrednosno odlučujuće određena kontinuitetom sa nepravim ideološkim konstruktima komunističke i nacionalističke „državnosti“. Konačno, pokušaću da objasnim centralnu tezu: Srbija je danas u post-demokratskom stanju. Upotreba termina „post-demokratija“ upućuje na poseban oblik političke dinamike: Srbija je prešla iz nedemokratskog stanja u stanje u kome demokratija više nije moguća. Ova nemogućnost uzrokovana je kako razorenošću srpskog društva, tako i iscrpljenošću demokratije kao ideje i institucionalnog režima u savremenoj globalnoj konstelaciji.

Danijela Dolenc danijela.dolenc@gmail.com

Faculty of Political Science, University of Zagreb

Mislav Žitko mislav.zitko@gmail.com

Faculty of Philosophy, University of Zagreb

Europe's crisis as the unhappy marriage of capitalism and democracy

According to most recent analyses, Europe is swinging to the right: in a number of Western European countries far-right parties have surpassed 10% electoral support, while Freedom Party in Austria is at 35%, the Swiss People's Party at 29%, and far-right parties in Denmark and Hungary both stand at 21%. If we add the current Polish and Croatian governments to the mix, with their blend of social conservatism and nationalism, one is indeed inclined to pronounce the rise of illiberal politics in Europe. In contrast to mainstream accounts of this trend, we propose a political economic analysis which collapses the artificial distinction between the economic and political domains in order to make sense of what is happening in Europe today. Doing this requires abandoning the term illiberal democracy, which we understand as a conceptual obstacle to progressive politics. In this paper we argue that illiberal democracy is a residual term which bundles together two phenomena that are not inherently related: a rejection of neoliberalism and the rise of right-wing extremism. Having done that, we reinterpret the ongoing crisis in Europe as one of anti-establishment, and we argue that in order for the Left to re-articulate this energy towards emancipatory politics, it must put the future of capitalism squarely on the table and start explicitly addressing the contradiction between further economic integration and the future of democracy in Europe.

Biljana Đorđević biljana.djordjevic@fpm.bg.ac.rs

Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

The irresolvable struggle between constituent power and constitutional form

The constituent power of the people is a central but neglected question of modern constitutional law. It is central since the constituent power of the people is cited as the ultimate source of legitimate law in democracy. There is a revival in constituent power scholarship both in constitutional theory and radicalized democratic theory. This revival coincides with questioning and serious critiques of (liberal) democracy and the position of the people in it. This revival is the so-called return of the political in constitutional scholarship. In the introduction of their edited book *The Paradox of Constitutionalism* Martin Loughlin and Neil Walker summarized four main types of complex interaction of constituent power with constitutional forms: a) juridical containment thesis; b) co-originality thesis or mutual articulation thesis; c) radical sovereignty or self-creation thesis, and d) irresolution thesis. This paper discusses the irresolution thesis articulated by agonistic theorists (James Tully, Emiliios Christodoulidis) who suggest that the governed who exercise constituent power can modify but are unable to transform the unequal relations in which they act, that is, they are unable to transform the hegemony of existing constitutional form. It is not only that constituent power is in this irresolvable struggle with the constitutional form but also the struggle takes place at times of not so rare constitution-making or constitutional transformations/mutations led not by the

people themselves but by the constitutional sovereigns declaring states of emergency or citing any other necessity as justification for such moves. In order to be constituent and not constitutive, constituent power cannot be according to institutive rules - the struggle in question thus becomes the struggle over a context of recognition (institutional v. popular).

Milorad Đurić miloraddjuric1@gmail.com

Univerzitet EDUCONS

Problem legitimacijskog deficita u savremenoj demokratiji

Ideja da dobrovoljna saglasnost većine građana daje validnost i legitimnost vlasti u upravljanju političkim životom, ima centralno mesto u našem razumevanju demokratije. Dobrovoljna saglasnost izražava se putem izbora sa unapred poznatom procedurom, koji se periodično održavaju na definisanoj teritoriji i u kojima može da učestvuje unapred poznat broj građana/biračko telo/. Definisana teritorija i unapred poznat broj građana/biračko telo/ predstavljaju relevantnu zajednicu (zapravo, nacionalnu državu) u čijem okviru se sprovode demokratske procedure. Impresivni hod demokratije kroz drugu polovinu dvadesetog veka ukrstio se, međutim, sa sve većim stepenom globalizacije, odnosno, sve većom međuzavisnošću i povezanošću na planetarnom nivou. Budući da globalna povezanost stvara i globalne probleme, njihovo rešavanje se nužno nameće kao globalno. Time se problemi transferišu u prostore koji zapravo ne poseduju sopstveni politički poredak, koji su lišeni konzistentne normativne i institucionalne utemeljenosti. Suspenzija normativne i institucionalne dimenzije događaja nužno proizvodi strukturne napetosti koje ne mogu biti prikrivene nikakvim ad hoc uspostavljenim ekvilibrijumima. Zbog toga i ne bi trebalo potcenjivati frustracije građana zatečenih u sistemima koji su postali disfunkcionalni jer je njihova suštinska politička dimenzija dobrim delom izmeštena u prostor nad-državne suverenosti. U tom smislu, naša osnovna pretpostavka je da problem legitimacijskog deficita nastaje kao posledica strukturne nemogućnosti nacionalnih država/demokratija da kroz uobičajene procedure odgovore na izazove koji nadilaze nacionalne granice i koji zahtevaju koordinaciju nadnacionalnih organizacija. Drugim rečima, smatramo: a) da je moderna demokratija - demokratija nacionalne države, sa kojom se i u kojoj konstituiše i funkcioniše; b) da globalni procesi proizvode i globalne probleme, čije rešavanje nadilazi kapacitete pojedinačnih nacionalnih država; c) da su, samim tim, izmenjeni uslovi funkcionisanja demokratskih poredaka, odnosno, da se pojavljuje legitimacijski deficit jer se krugovi onih koji odluke donose ne poklapaju sa krugovima onih na koje se te odluke odnose i d) da je, u skladu sa tim, neophodno razmotriti moguće nove oblike demokratskog odlučivanja.

Radivoje Jovović radivojejovovic@gmail.com

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad

Nedemokratske tendencije izbornih pravila savremene Italije: Berlusconiizam bez Berlusconiija

U radu se bavimo odnosom neefikasnosti italijanskih političkih institucija i osnaživanja legitimiteta nedemokratskih političkih koncepata. Analizom dugotrajnih problema predstavničke demokratije u Italiji iznosimo logiku izmenjene percepcije pomenutih koncepata u političkoj javnosti, čime je stvorena baza legitimiteta za najnoviju reformu izbornih pravila. Ova reforma, poznata kao izborni sistem „Italicum“, oličava definitivan prelazak tradicionalno najvećih partija levog i desnog dela partijskog sistema na pozicije nedemokratskog i decizionističkog karaktera. Reč je o opstajanju i ojačavanju manipulativnog i autoritarnog pristupa politici koji je u Italiji poznat kao fenomen berlusconiizma. Ukazujući na redefinisavanje partijskog sistema i izbornih i drugih pravila u pravcu centralizovanja političke moći u političkom polju Italije, iznosimo zaključke o bihevioralnoj i atitudinalnoj konsolidaciji berlusconiizma u italijanskom društvu.

Damir Kapidžić damir.kapidzic@fpm.unsa.ba

Faculty of Political Science, University of Sarajevo

Electoral volatility and internal party democracy in Bosnia and Herzegovina

This paper offers an in-depth analysis of the party system in Bosnia and Herzegovina (BiH). It argues that the BiH party system is highly complex, consisting of multiple ethnically defined subsystems with several levels of interaction and inter-party competition divided along politically relevant societal cleavages. All inter-party competition is focused and occurs within individual subsystems, but still interacts more broadly with the party system as a whole. As all electoral competition is focused within ethnic subsystems there is little prospect for the emergence of genuine multiethnic parties and cross-ethnic politics. In order to test this hypothesis the paper analyzes election results for the BiH Parliament from 1996 onward, with a focus on electoral volatility. By grouping political parties according to (non)ethnic affiliation it is possible to assess electoral change within and between ethnically defined party subsystems. Even though there is significant electoral volatility within subsystems, cross-ethnic electoral volatility is found to be extremely low. This negatively impacts internal party democracy in ways different from neighbouring countries. As electoral competition is located within ethnic groups, the need for party cohesion and strong leadership is more evident. This has direct effects both on the stability and rigidity of the BiH party system.

Boško Kovačević subosko@gmail.com

Vojvođanska politikološka asocijacija, Novi Sad

Jesu li Srbiji potrebne druge socijalne i političke ideje?

Očito je da su dominirajuće i vladajuće socijalne i političke ideje u Srbiji, u proteklih četvrt veka, proizvele propadanje, urušavanje i nazadovanje društva u celini. (Neo)liberalne i nacionalne ideje i ideologije su i pored zaklinjanja u demokratiju, tržišnu privredu, transformaciju svojine i pluralnu kompoziciju političke arene, stvorile državu kao provizorijum, sa neutemeljenim i neproaktivnim ekonomskim i političkim institucijama i golemim socijalnim poniranjem stanovništva. Smatra se da je sadašnji ekonomski i socijalni potencijal društva tri četvrtine manji nego pre dvadeset i pet godina. O čemu kreatori i akteri tranzicije mogu i danas ozbiljno da govore, kada je njihov rezultat u atributima propadanja i nazadovanja. Stoga valja, ne samo ozbiljno propitivati postojeću političku i ekonomsku arhitektoniku društva, već i menjati. Očito je da se agregati i akteri ove „povjesne zbilje“ u Srbiji moraju temeljno menjati, pre svega unutrašnjim resursima, novim poverenjem u sopstvene snage, novim, drugačijim intelektualnim i misaono-delatnim specifikacijama. Ne čini se izglednim da će međunarodna uslovljavanja, politika „štapa i šargarepe“, da će ino riziko-kapital, koji se priziva, da će politička retorika bez pokrića doneti ovde bolje uslove za rad, perspektivu, sigurnost, pristojniju egzistenciju. Bez ovih radikalnih rezova, Srbija kao društvo je upućena, ona je zakoračila na put nestajanja.

Anna Krasteva anna.krasteva@gmail.com

Department of Political Sciences, New Bulgarian University

The post-communist rise of national populism: Bulgarian paradoxes

Paradoxically, Bulgarian national populism is a democratic phenomenon. During the first decade of the democratic transition, Bulgaria enjoyed a 'shy' nationalism; with the consolidation of democracy, radical national populism emerged. The latter is analysed in this chapter from several perspectives. The first part puts the spotlight on Ataka in a case study of this first and most emblematic national populist party in Bulgaria. It is 'left wing, right wing, everything' (Ghodsee). If Ataka occupies such an eclectic position along the classical socio-economic and political cleavages, it is because the party seeks to place itself along a new type of cleavage—it is transitioning from party politics to symbolic politics, from ideological to identity politics, from socio-economic and political to cultural cleavages. The second—party—perspective verifies in the case of Bulgaria the hypothesis of Eastern Europe as backsliding and the 'usual suspect' for every extremist nationalism. The genesis and rise of national populism is studied in regard to the diversification of its actors and their comparison in terms of agency, politics and power. The third perspective reconstructs the symbolic cartography and maps the three poles of identitarianism (politics of fear and overproduction of othering), post-secularism (religionisation of politics, exemplified in 'Orthodox solidarity', and statism (politics of sovereignty

versus nationalism). Far-right populism is—and often wants to be—a paradoxical phenomenon. The conclusion summarises the democratic paradoxes of Bulgarian national populism.

Marko Krtolica marko.krtolica@gmail.com

University of Ss. Cyril and Methodius, Skopje

The new radical right political parties in Central, Eastern and Southeastern Europe: Danger to the democracy or just an illiberal decor?

The political parties of the new radical right have been a major and constant threat for the liberal values and flows in the Western democracies. Almost the entire second part of the XX century has been filled with rises and falls of the new radical right parties in the countries of the first and second wave of democratization. Today, the new radical right parties are strongly reemerging in the Western Europe. What can be easily noticed is the fact that in the last few years the virus called new radical right slowly but certainly has started to occupy also the countries in Central, Eastern and Southeastern Europe. Although the new radical right parties in this part of Europe are still far behind the successes of the new radical right parties in Western Europe, the emergence and success of JOBBIK in Hungary, Golden Dawn in Greece, ATAKA in Bulgaria, SLOBODA in Ukraine etc. represents phenomena which should be followed very closely and carefully. These parties share the ideological background of the new radical right parties in Western Europe (anti-establishment position, anti-immigrant position, anti-globalization position, Euroscepticism, nationalism, dogmatism, rigidity, exclusivity, authoritarianism, xenophobia and racism) but they also have some ideological specifics which are strictly connected to them and not to the new radical right parties coming from Western Europe. The main subject of this paper will be the values and the reasons for the (un)success of the new radical right political parties in Central, Eastern and Southeastern Europe. This paper attempts to prove that although the new radical right parties in Central, Eastern and Southeastern Europe do not have power and success like the new radical right parties in Western democracies, they still represent great danger to the new democracies in Europe because they are introducing radical rhetoric's in the political discourse and contribute for the radicalization of the mainstream right-wing political parties.

Keiichi Kubo keiichi@msd.biglobe.ne.jp

Faculty of Political Science and Economics, Waseda University, Tokyo

The state capture and the weakening of accountability: Comparative analysis of Serbia and Macedonia

The “state capture” is regarded as an alarming phenomenon in the Western Balkans. Why and how does it happen? The paper argues that the fundamental factor that leads to the occurrence of state capture is the weakening of accountability. In other words, the political elite attempts to weaken the accountability in order to capture the state for their own benefits. This weakening of the accountability takes place mainly in three spheres, namely vertical accountability, societal accountability and horizontal accountability. The first sphere involves the weak pressure from voters/citizens on the political elite, which is caused by various factors such as poverty and low level of functional literacy among voters, weakness of the programmatic linkage between political parties and voters, and weak intra-party democracy within political parties (i.e. lack of pressure from party members on party leaders). The second sphere involves the weak pressure from media, which is caused by the government's control of “advertisement” money which flows into media via state-owned companies, advertisement companies and private companies. The third sphere involves the weak pressure on executive branch from other state institutions, such as legislature, judiciary, and anti-corruption agencies, which is caused by the executive's capacity to control the main actors within these institutions and resources given to these institutions. The present paper compares the cases of Serbia and Macedonia – both typical cases of state capture – to empirically illustrate and support these arguments, based on the materials collected in these two countries and interviews of key figures in these countries, such as journalists, staff of the anti-corruption agencies.

Alpar Lošonc alpar@uns.ac.rs

Univerzitet u Novom Sadu

Postoji li „mađarska“ paradigma novog autoritarizma?

Nameravam da se posvetim analizi političko-ekonomskog sistema koji se u Mađarskoj vezuje za Viktora Orbana, opisan čak kao obrazac u odnosu na novije tendencije u Srednjoj i Istočnoj Evropi. U tom smislu se govori o „urbanizaciji“ kojim se upućuje. Posebno izdvajam činjenicu da se dotični sistem uobličava u kontekstu još uvek postojeće ekonomsko-finansijske krize kao odgovor na krizne tendencije što ću tematizovati pomoću gramšijevskog pojma „pasivne revolucije“ koji poentira na fenomenu reorganizacije konfiguracije moći. Koristim zatim sintagmu „neoliberalni-autoritarizam“ koja ovde označava sledeće momente: a) vanpolitičke forme prinude u cilju stvaranja lojalnih frakcija kapitala, odnosno, u cilju stvaranja klase vezane za državne resurse, b) dvojno upravljanje, odnosno, specifikovana artikulacija između „spoljnih“ i „unutrašnjih“ momenata: oponiranje spram određenih imperativa transnacionalnog kapitala, istovremeno realizacija snažnih neoliberalnih mera u „unutrašnjosti“ kojima se stabilizuje i izostrava trend inegalitarnosti; kult konkurencije, c) sklapanje strateških saveza sa transnacionalnim oblicima kapitala koji se ne mešaju u „unutrašnje“ praktikovanje sistema vlasti, d) paternalistički odnos prema zaduženoj srednjoj klasi koja egzistencijalno strahuje od deklasacije. Oblici sprovođenja pomenute politike jesu, a) relativizacija ustavnih okvira, odnosno relativizacije republike kao horizonta u pogledu praktikovanja narodne suverenosti, b) osnaženje izvršne vlasti na uštrb predstavničke vlasti, c) sinteza između državnih mera koje služe stabilizaciji, d) pretvaranje politike u administraciju, e) redukcija pluralizma, f) antiegalitarizam, g) mobilizacija strahova na osnovu evokacije mogućih negativnih posledica migracije. Na osnovu predočenih karakteristika ću pokušati da okarakterišem sadržinu sistema: umesto čestih kvalifikacija u smislu „tradicionalizma“, „populizma“, nameravam da razjašnjavam dati sistem kao „postmoderni autoritarizam“.

Zoran Lutovac zoran.lutovac@gmail.com

Institut društvenih nauka Beograd

Evropska unija i ishodi demokratizacije u Srbiji

Članak se bavi proučavanjem uticaja temelja, načela i vrednosti EU na politički život i političku kulturu Srbije. Rascep između proklamovanog i ostvarenog u procesu demokratizacije prati se kroz izučavanje delotvornosti proklamovanih principa vladavine prava i podele vlasti i poštovanja osnovnih ljudskih prava i sloboda. Glavna hipoteza polazi od toga da su ključna načela i vrednosti EU deo programskih opredeljenja velikog broja relevantnih političkih stranaka u Srbiji, da ih ima u pravnim i politikološkim udžbenicima i u najvišem pravnom aktu, ali u praksi nisu zastupljena u dovoljnoj meri. Vladavina prava u senci je vladajuće partije, odnosno njenog lidera koji svoj legitimitet crpi u popularnosti, a nju transponuje na donošenje odluka unutar i van svojih nadležnosti. Nema efektivne podele vlasti. Mediji su pod uticajem ili kontrolom dominantne stranke, odnosno njenog lidera koji se postavlja kao vrhovni društveni arbitar, kao pater familias koji se pokroviteljski odnosi prema drugim institucijama i koji svoju politiku zasniva na „direktnoj komunikaciji sa građanima“. Politička zajednica vladavine prava mora da bude zajednica u kojoj se poštuju ljudska prava, demokratske procedure, zajednica u kojoj je svaka grana vlasti efektivno ograničena, kako se ne bi mogla prekoračiti ovlašćenja koja svaka od njih ima. Formalno zalaganje za ova načela i vrednosti neophodni su, ali ne i dovoljni. Neophodno je da se u praksi delotvorno sprovode demokratski principi i promovišu proklamovane vrednosti.

Snježana Milivojević snjezana.milivojevic@fpm.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Sloboda medija i privatizacija javnosti

Ovaj rad bavi se problemima slobode medija u zemljama Jugoistočne Evrope koje uglavnom grade ‘mediteranski medijski model’ i koje, posle prvog tranzicionog uspona, uglavnom karakteriše pad medijskih sloboda. (Hallin and Mancini, 2004; Bruggelmann, 2014; Ostrowska, 2012) U fokusu

analize je regulativna medijska reforma u Srbiji iz 2014. godine. Glavni cilj tada usvojenih medijskih zakona bio je uređenje medijskog tržišta kroz proces privatizacije ('izlazak' države iz medijskog vlasništva), uvođenje sistema projektnog finansiranja i liberalizaciju režima medijske koncentracije. Dve godine kasnije medijsko tržište je visoko kontrolisano i finansijski zavisno od javnog novca. Industrija oglašavanja, koja je personalnim vezama čvrsto povezana sa svetom politike, visoko je koncentrisana i izrasla je na bliskim vezama kupaca medijskog prostora (media buyers) i oglašivačkih agencija sa političkim strankama. Verovanje da je 'slobodno tržište' jednako 'slobodni mediji' pokazalo se kao iluzija a kroz komplikovanu i dugu tranziciju u Srbiji je proizvelo dobro uhodan klijentelistički sistem koji se nasleđuje dolaskom na vlast. Kombinovani ishod ovih procesa je netransparentno medijsko vlasništvo, niska medijska autonomija (političko uplitanje u rad regulatornih tela, visok stepen klijentelizma) i nizak kvaliteta medijskog sadržaja (dominacija jeftinog sadržaja, tabloidizacija, pad profesionalizma). U takvom ambijentu mediji već doprinose uobličavanju neliberalnih tendencija u Srbiji u poredak koji ima mnoge odlike 'novog autoritarizma' i u kome (uspešne) reforme u ekonomiji maskiraju zaostajanje u političkom razvoju. U centralnom delu rada analizira se privatizacija javnog prostora koja se obavlja kroz nekoliko simultanih procesa u javnoj komunikaciji : (1) vlast koristi komercijalne medije za svoju promociju a ukida ili iscrpljuje javne medije, (2) odabrani medijski vlasnici dobijaju povlašćen pristup javnim resursima, i u slučaju potrebe, medije koriste za svoje lične interese ili private ratove, (3) zavisna i nestručna regulatorna tela, pre svega REM, nečinjenjem ili nekompetentnim odlukama diskredituju i regulativni process i javni interes. Konačno, medijska publika se raslojava i pavisivizuje ili migrira na nove platforme gde se rekonstrukcija javnog prostora obavlja na drugaciji način. Analiza pokazuje kako je u ovim okolnostima moguće očuvati političku zavisnost medija bez obzira na njihovu vlasničku strukturu i zašto mainstream mediji blokiraju kritičku javnost i onemogućavaju mehanizame kontrole vlasti. Glavni uspeh skorašnje regulativne reforme u Srbiji je konsolidacija medijske industrije i komercijalizacija sistema u kome mediji mogu da budu poslovno uspešni (privatni interes) bez obzira na kvalitet sadržaja (javni interes). Ovaj paradoks, međutim, karakterističan je za nekoliko post-tranzicionih zemalja i gotovo sve zemlje Jugoistočne Evrope.

Ana Milojević anamilojevic@gmail.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Aleksandra Krstić aleksandrass@yahoo.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Demokratizacija medija u Srbiji: Etika novinarske profesije posmatrana kroz analizu naslova u dnevnoj štampi

Društvene uloga novinarstva se najčešće određuje kao pravovremeno, tačno i objektivno informisanje javnosti o događajima i temama od javnog interesa. Prema mišljenju Vorda „profesionalna etika nastala je kao svesni pokušaj da se proklamuje spremnost novinara da služe prvo javnosti“ (Ward, 2014: 458), a ne ličnim interesima, interesima vlasnika medija ili nekih drugih društvenih grupa. Etički kodeksi predstavljaju manifest kojim se novinari javno obavezuju da će odgovorno obavljati svoju društvenu dužnost. Oni omogućavaju da se uspostavi relacija poverenja između profesije i korisnika njenih proizvoda, odnosno kredibilitet novinarstva. Naravno, svaka fundamentalna promena društvenog uređenja se reflektuje na medijski sistem, izazivajući restrukturiranje svih njegovih delova, pa i redefinisanje uloge, vrednosnog utemeljenja ali i prakse novinarstva. Domen etike i profesionalne samo-regulacije predstavlja jednu od najslabijih karika procesa demokratizacije medija u postkomunističkim zemljama (Lauk, 2009; 2008), kakva je i Srbija. Iako su etički kodeksi do danas usvojeni u svim postkomunističkim zemljama uključujući i Srbiju, oni nemaju suštinsku vrednost ukoliko ne postoji volja novinara da ih poštuju, kao i šira profesionalna i društvena klima koja bi podržala njihovu primenu. Cilj ovog rada je da ispita poštovanje etičkih načela Kodeksa novinara Srbije u naslovima nacionalnih štampanih medija, kao indikator stepena demokratizacije medijskog sistema. Naslovi su odabrani za analizu zato što su prvi i često jedni kontakt čitaoca sa tekstom. Pored toga, smatraju se najvažnijim delom teksta, zato što pružaju

sažetak noseće ideje (Andrew, 2007; Iarovici & Amel, 1989), privlače pažnju čitalaca (Blom & Hansen, 2015; Ifantidou, 2009) i kreiraju okvir za tumačenje teksta (Develotte & Rehniewski, 2001; Molek-Kozakowska, 2014). Istovremeno, naslovi su odgovornost čitave redakcije jer o njima odlučuju novinari i urednici, tako da se na osnovu njihove etičnosti može procenjivati ponašanje profesionalne grupe. Sprovedena kvalitativna analiza sadržaja naslova objavljenih u četiri dnevna lista u Srbiji u dvonedeljnom periodu tokom septembra 2015. godine, pokazuje da: određeni naslovi ne odgovaraju činjenicama iznetim u tekstu, da često odstupaju od etičkih normi novinarskog izveštavanja i da su dvosmisleni, prejudiciraju krivicu, diskriminatorni, uznemiravajući, kolokvijalni, neprimereni i uvredljivi, propagiraju nasilje, sadrže govor mržnje, prikrivenu ekonomsku propagandu, ili predstavljaju kombinaciju dve ili više navedenih kategorija.

Aleksandar Milošević aleksandar.milosevic@fpm.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Netržišni zaokret: uspon ekonomskog nacionalizma u novim evropskim demokratijama?

Ekonomska kriza iz 2008. godine i anemičan ekonomski oporavak koji je potom usledio su prouzrokovali rastuću ekonomsku nesigurnost u razvijenim zemljama ali i tržištima u razvoju. Razočaravajuće stope ekonomskog rasta, pogotovo prisutne u državama Evropske unije su imale ozbiljne političke i ekonomske posledice. Jačanje nacionalizma i uspon populističkih partija uz snaženje anti-imigracionih sentimenata, ugrožavanje postojećih demokratskih ustanova i konstitucionalne promene u nekim od novih demokratija u EU su praćeni i usponom (nedovoljno istraženog) ekonomskog nacionalizma, posmatranog kroz njegovu finansijsku i trgovinsku dimenziju. Promovisanje nekog od oblika državnog kapitalizma, neblagonaklon stav prema stranim direktnim investicijama, politike usmerene ka favorizovanju domaćih kompanija i njihovih zaposlenih ali i finansijski zaokret (upotreba klasičnih instrumenata monetarne politike ali i nekonvencionalnih finansijskih mera) predstavljaju ključne odlike „novog ekonomskog nacionalizma“, zastupljenog u nekim od novih evropskih demokratija, pre svega u Mađarskoj i Poljskoj. Pobjeda Viktora Orbana i desno-orijentisanog Fidesa na izborima u Mađarskoj (2010. i 2014. godine) i izborni uspeh i dolazak Partije Prava i slobode na vlast u Poljskoj, 2015. godine, dovele su do primene instrumenata „novog ekonomskog nacionalizma“ u ekonomskim politikama ovih država. U radu će biti prikazane i kritički razmotrene teorijske osnove ekonomskog nacionalizma, finansijske mere i protekcionistički instrumenti koje su sprovodile vlasti u Mađarskoj i Poljskoj (posle 2010 i 2015. godine, respektivno) ali i reakcije nadnacionalnih aktera kao što su Evropska unija, Međunarodni monetarni fond i Svetska banka na njihovu upotrebu. U zaključcima će biti analizirana mogućnost primene ovog modela u drugim državama (post-krizne) Evrope.

Nermina Mujagić mujagicn@gmail.com, nermina.mujagic@fpm.unsa.ba

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

„Šumpeterova demokratija“ i autoritarna vladavina političkih stranaka u BiH

Na tragu Šumpeterove teorije o demokratiji želim pokazati da su političke stranke u BiH glavni kreatori krize, etničkih sukoba i općeg nepovjerenja građana u demokratiju. Od prvih višestranačkih izbora pa do danas, pokazalo se da brojnost političkih stranaka (preko 180) u Bosni i Hercegovini ne doprinosi procesu demokratizacije iz više razloga. Najprije, zato se se političke stranke ponašaju kao preduzeća političkog sadržaja, političari kao biznismeni koji su okrenuti prema državi s ciljem da izvuku što više novaca za sebe i svoje porodice, i nemaju jasnih političkih principa. Klijetelizam i korupcija ne samo da promoviraju neodemokratiju, nego dokazuju prosječnosti i loše mentalne navike onih koji vladaju građanima BiH, bez obzira da li se radilo o lijevim ili desnim političkim strankama. Naime, prema zadnjem istraživanju RRPP-a „Balkanska komparativna studija: Uticaj interpersonalnog glasanja na stranačku demokratiju“, 30 % građana u BiH smatra da „demokratija nije najbolji oblik uređenja za BiH“, a unutarstranačka demokratija gotovo da i ne postoji. Institucije demokratske države, pred vlastitim su kolapsom, upravo zbog onih koji bi trebalo da ih jačaju i štite. Prisustvo međunarodne zajednice i njen uticaj na politički život u BiH (direktno uplitanje OHR-a)

dodatno nas učvršćuje u stavu da propitamo Šumpeterovu teoriju o demokratiji. Bih je primjer zemlje koja bi mogla potvrditi njegove radikalne stavove o tome da demokratija nije ni vladavina naroda ka cjeline, ni vladavina većine, nego vladavina nekolicine ljudi koji imaju sklonosti ka karijerizmu. Riječ je o trgovačkoj demokratiji u kojoj se radi samo o borbi za glasove građana što na određeni način dehumanizira fundamentalne vrijednosti kao što su sloboda i jednakost.

Slaviša Orlović slvisaorlovic@yahoo.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Interesne grupe i konsolidacija demokratije

Na političkom tržištu egzistiraju različiti interesi i među njima se mogu odvijati konsensualno-kompetitivni procesi sa ciljem da se utiče na kreiranje javnih politika. Grupe se takmiče, ko će više izvršiti uticaj na vladu i različite segmente u kojima se kreira politika i donose odluke. Ideja pluralizma je da nijedna pojedinačna elita i njen interes ne dominira u svakoj oblasti politike, već da svaka grupa može da iskaže svoje interese i preference, nudeći in formacije, raspravu, pregovore i kompromis. Razumevanje interesnih grupa je važno jer nam mnogo govori o tome kako funkcionišu (ili ne funkcionišu) političke institucije i kakva je distribucija moći u društvu. U pluralističkim društvima, država je arena za nadmetanje između različitih interesa (Hague i Harrop). Političari vode računa ko im donosi glasove i novac (fund- raising i vote-getting). Političarima su interesne grupe važne jer mogu imati glasačku moć, mogu pomoći u plaćanju troškova i mogu pružiti potrebno znanje i veštine. Međutim, kako ističe Iain McLean, „moć lobija i moć birača često vuku u suprotnim pravcima, ali pravac koji izaberu političari mora biti pod uticajem oba“. Interesne grupe bi i same mogle da izvrše pritisak na vladu da se normira njihova delatnost, onda bi bile korisne za demokratiju. Jačanjem institucija i demokratije, može se očekivati proces slabljenja, pre svega, neformalnih interesnih grupa, transparentniji proces kreiranja politike i šansa da one budu prihvatljivije. Do tada, Srbija ostaje „siromašna zemlja bogatih ljudi“, koji imaju veće resurse i snažniji uticaj na kreiranje politike. Oni vremenom postaju bogatiji i sve uticajniji a građani sve siromašniji i beznačajniji. To dovodi u pitanje osnovne principe demokratije, koja iako nije fer sistem, ne može da zapostavi volju građana.

Dorđe Pavićević djordje.pavicevic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Demokratija bez političkog sadržaja: stari argumenti za nove okolnosti

Pitanje koje će biti razmatrano jeste da li je smisleno govoriti o demokratiji kao skupu neutralnih procedura koje obezbeđuju nepristrasno nadmetanje različitih političkih opcija za osvajanje vlasti. Demokratija u ovom smislu jeste samo metod legitimacije koji nema vlastiti politički sadržaj nego se puni sadržajem kroz nadmetanje različitih opcija. Najpoznatiju verziju ove koncepcije demokratije ponudio je Šumpeter, tačnije ona je nastala iz parcijalnog čitanja njegove knjige *Kapitalizam, socijalizam i demokratija*. Argumentativni manevar koji se upotrebljava u knjizi jeste da argumente koji su u periodu između dva svetska rata upotrebljeni protiv parlamentarne demokratije upotrebili kao argumente u prilog novog pojma demokratije. Reč je o pojmovnom revizionizmu, promeni pojmovne sheme kojom se obrazlaže demokratija, ne o uspešnom odgovoru na argumentaciju kritičara. U izlaganju će biti razmotreni neki argumenti kritičara parlamentarne predstavničke demokratije različitih orijentacija, poput Karla Šmita i Voltera Lipmana, koji su, polazeći od sličnih razloga kao i Šumpeter, došli do različitih zaključaka u pogledu koherentnog pojma demokratije. Šmit da je demokratija ravnodušna prema metodi povezivanja volje onih koji vladaju sa voljom onih nad kojima se vlada, a Lipman da demokratija mora prihvatiti duboki pluralizam i spustiti se na niži nivo organizovanja kako bi sačuvala svoju sadržaj. Zaključak izlaganja je da ova argumentacija, valjano prepakovana, može imati snagu i u okolnostima u kojima se demokratija danas nalazi. Na primer, da se odgovori na pitanje da li narastajući autoritarni režimi koji pretenduju na demokratsku legitimnost mogu opravdano biti smatrani demokratskim.

Dušan Pavlović dusan.pavlovic@mac.com
Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

The blessing of extractive institutions in the Western Balkans

The most recent indicators about the state of democracy in the Western Balkans point to the worsening of democratic process and a gradual decay of democratic institutions (human rights, media freedoms, electoral process, division of power, rule of law etc.). Why does this occur? I argue that the major reason for this trend is the nature of public institutions (institutions that allocate public resources). If institutions are extractive and grabbing, they will adversely affect the democratic development; if institutions are inclusive, they will promote it. I draw on the concept of resource curse (Ross, Mehlum et al, Robinson et al, etc.) to show that political and economic elites adjust their behavior with respect to the existing institutional nature. Extractive public institutions are understood as a boon for political and economic elites, because they allow unaccountable use of public resources. This motivates the elites to close the system in order to preserve a privileged access to such institutions. Once political elites get to control grabbing institutions, they have an incentive to make future elite turnover harder (or impossible), rather than easier. As a result, the state of democracy gets worsen as the time goes by. In contrast, if political elites are surrounded by controlling institutions—ones that promote accountable behavior in allocating public resources—elites will have an incentive to promote democracy.

Jovica Pavlović jovica.pavlovic89@gmail.com
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Pritisci izvršne vlasti na nezavisna tela: Online napadi na ombudsmana

Paralelno sa negativnom kampanjom protiv Saše Jankovića koja je tokom proleća 2015. godine sprovedena putem tabloida, na Twitter-u se pojavio veći broj lažnih naloga koji su organizovano delovali pri iznošenju podudarnih optužbi protiv ombudsmana i na internetu. Vlasnici pomenutih naloga (koje su oni koji su pružali podršku ombudsmanu nazivali botovima) svojom aktivnošću težili su kreirati narative kojima bi usmerili online diskusiju o aferi „Pištolj“ protiv Saše Jankovića i kojima bi diskreditovali ne samo Jankovića kao ličnost, već i samu instituciju ombudsmana. Zbog važnosti institucije ombudsmana kao nezavisnog tela od čijeg delovanja jednim delom zavisi i dalji razvoj demokratije u Srbiji, ovaj rad proučava koordinisanu aktivnost takozvanih internet botova i njihove napade na ombudsmana Sašu Jankovića tokom prošlogodišnje afere „Pištolj“ u težnji da razume najnoviju komunikacionu strategiju putem koje se vrši pritisak na samostalne republičke organe. Kvalitativna i kvantitativna analiza sadržaja tvitova i ostalih relevantnih empirijskih podataka sprovedena je putem online programa mecodify.org, alatke koja prikuplja podatke sa Twitter-a i omogućava korisniku da ih sistematski analizira i vizuelno predstavi. Pomoću pomenute alatke, kvalitativnom analizom identifikovani su uobičajeni koncepti, teme, reči i vizuelni sadržaji koji su objavljivani sa lažnih naloga prilikom negativne kampanje protiv ombudsmana. Kvantitativna analiza ukazala je na to da je objavljivanje ovog sadržaja na Twitter-u bilo organizovano i orkestrirano, te da je sadržaj korišćen kao deo strategije vršenja pritiska na predstavnika samostalnog republičkog organa koji ima pravo da vrši kontrolu vlasti. Budući da je jačanje nezavisnih institucija poput institucije ombudsmana važno za proces demokratizacije, bitno je pažljivo proučiti online napade na Sašu Jankovića jer ukazuju na razvoj nove komunikacione strategije koju vladajuća partija primenjuje kako bi oslabila uticaj samostalnih republičkih organa.

Zoran Pavlović pavlozoran@gmail.com
Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Bojan Todosijević bojan.todosijevic@gmail.com
Institute for Social Science, University of Belgrade

Sources of political inequality: Political knowledge and electoral participation in Serbia

According to the resource theory, what differentiates voters and electoral abstainers are resources available to them. Those who have more economic, social and other resources at their disposal are

more likely to vote. In this way, inequality in disposable resources translates into political inequality. Sociological research emphasizes the role of socio-economic resources such as the economic status, education, material welfare. The focus in this paper is on cognitive resources - the influence of political information onto electoral participation. We examine the hypothesis that cognitive resources increase the probability of turnout, even after statistically controlling for the effects of the basic socio-economic variables. The data from the 2012 Serbian election study are used. This is a post-election public opinion survey conducted after the 2012 presidential and parliamentary elections in Serbia. The results demonstrate that political sophistication, measured by four political knowledge questions, affects electoral turnout. Electoral abstainers are characterized by relatively lower level of political information. Further analyses revealed that political 'coloring' of certain indicators of political information influences the relationship between political information and turnout. Those underestimating the unemployment rate are relatively more likely to vote compared to those who are better informed concerning this particular question. The paper concludes that the resource theory, expanded to include cognitive factors, is a useful framework for more comprehensive understanding of political participation in Serbia.

Tijana Perić Diligenski peric.tijana@yahoo.com
Institut za političke studije, Beograd

Antikoruptivna paradigma na postjugoslovenskom prostoru

Istraživačka pažnja autora biće usmerena na analizu nastanka i fizionomiju antikoruptivne paradigme u postjugoslovenskim tranzicionim kontekstima. Autor iznosi tezu da je antikoruptivna postjugoslovenska paradigma posledica dejstva egzogenih političkih sila oličenih u mehanizmima uslovljavanja Evropske unije. Promovisanje članstva u Evropskoj uniji za postjugoslovenske republike deluje kao pokretačka sila za dizajniranje institucionalnog okvira borbe protiv korupcije kao i za uspostavljanje relevantnog antikoruptivnog zakonodavstva. Nakon kolapsa komunističkih režima i započinjanja tranzicije ka demokratiji i tržišnoj ekonomiji, političke elite postjugoslovenskih republika kao i civilno društvo deklarirali su evrointegracijsku volju i želju da prate mainstream matricu evropske pravno-političke porodice. Postjugoslovenske države imaju ambicije da postanu punopravne članice Evropske unije te podležu obavezi da usklade nacionalnu politiku sa evropskom političkom agendom, na kojoj je antikorupcija visoko pozicionirani cilj. Članstvo u Evropskoj uniji obiluje pregrštom beneficija koje sa sobom nosi proces pridruživanja kao i troškovi nepridruživanja, dok se politika povinuje ciljevima evropske politike. Namera autora je da dokaže na primeru Srbije, Hrvatske, Slovenije, Crne Gore, Makedonije i Bosne i Hercegovine da evrointegracije imaju ograničavajući efekat na korupciju, koji se reflektuje kroz ekonomske i normativne kanale. Ekonomski pritisci se oslanjaju na racionalne motive i očekivanja političkih aktera koji su odabrali da spreče koruptivne aktivnosti u zamenu za koristi koje sa sobom nosi pridruživanje ovoj supranacionalnoj organizaciji. Normativni pritisci postuliraju kao međunarodnu obavezu usvajanje međunarodnih antikoruptivnih instrumenata što ima pozitivan efekat na difuziju antikoruptivnih ideja i normi.

Milan Podunavac milan.podunavac@fpn.bg.ac.rs
The Balkan Political Science Association, President

The politics of fear and right wing populism in the Balkans

In the first part of paper author stresses the centrality of fear in contemporary political discourse. For four times within century fear is casting long shadow over the whole world. Normative optimism of enlightenment which built on normative optimism on rational suppression of fear and promise to override irrational inclination of fear, cruelty, violence is strongly challenged. In the central part of paper, the representation of "others" is explored. Political culture of the Balkans region is characterized by misrecognition and misrepresentation of "others". That type of political culture is identified as belicist. Figure of "enemy" is energetic principle of political order, substantive homogeneity is core of political unity of society. Backed on negative legacy of war, authoritarianism

and nationalism politics of fear is identified as birth place of authoritarian political regimes and energetic principle of far right populism.

Nadezhda A. Ponomarenko p-nadezda@mail.ru

Department of Political Sciences and Technologies, The Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration (the Siberian branch)

The democratization and ruling elite in the modern transformational political systems

The study analyzes how the process of democratization affects on the principles of formation and functioning of ruling élite in the modern transformational political systems. Formation of democratic regime is a complex process characterized by some specificity of its realization in different social systems. Correlation between the processes of democratization and the peculiarities of functioning of the ruling élite is one of the aspects of any democratic transit. The degree of correlation determines the specificity of formation of democratic regimes and has a direct effect upon the progress and course of subsequent reforms. The research shows democratization of the political regime is not an essential factor that could affect the system of ruling élite; rather possible to speak of a reverse process of influence of the élite on the rates and directions of democratic transformation. The rates and scope of democratization in many respects are determined by the structures of ruling élite. In the research, the correlation between élitogenesis and democratization was analyzed by applying the systems approach. The systems approach enabled to work out a more flexible and effective theoretical basis of research. As a result of the conducted study, three stages of evolution of the élite in the modern transformational political systems were elucidated. Having analyzed these stages in process of democratization, an attempt to appraise the structure of ruling élite, the framework of the system, incorporation/excorporation filters, and channels of interaction of ruling élite with the surrounding world were made.

Duško Radosavljević vpans2010@gmail.com

Vojvođanska politikološka asocijacija, Novi Sad

Izbori 2016. godine i (totalni) poraz autonomaške ideje u Vojvodini

Za više od 25 godina postojanja višepartijskog sistema u Srbiji i Vojvodini, formiran je veći broj partija i nevladinih organizacija koje su u fokus svoga delovanja stavile položaj Vojvodine, odnosno, poboljšanje istoga. Vremenom su delove tih zalaganja preuzele i partije koje su formirane izvan Vojvodine, ostvarujući bolje izborne rezultate od "izvornih autonomaša", dosta razblažujući te stavove, ali ih i pristojno legitimisale u političkim borbama. Druga grupacija, partije nacionalnih zajednica u Vojvodini, svojevremeno prirodni saveznici autonomaških opcija, su se takođe "udenule" u ove procese, ostvarujući svoje partikularne interese zaobilazeći i prenebregavajući pokrajinske interese. Treća grupacija, partije-negatori pokrajinske posebnosti su od početaka višepartizma u Srbiji/Vojvodini ambivalentne po pitanju pokrajine – u opoziciji traže redukovanje prava Vojvodine, ako preuzmu vlast, nastoje da bar birokratski povećaju stepen nadležnosti, u cilju efikasnijeg raubovanja pokrajinskih resursa (javnih preduzeća, institucija i ustanova), jačanja ličnog položaja unutar partija i finansiranja svojih partija. U takvom ozračju su održani izbori 2016. godine. Demokratska/liberalna/građanska opcija je izašla u više kolona, sa nerealno postavljenim ciljevima, partije nacionalnih zajednica sa željom da prepoznaju pobedničku stranu, treća grupacija sa namerom da pojača monopolski položaj sa državnog nivoa instaliranjem pokrajinske vlasti, minorne vojvođanske opcije da steknu pravo građanstva. U političkoj borbi bez zalaganja za jasne političke ciljeve, koja se svela na pitanje sa kolikom količinom vlasti obasuti vladara, ne shvatajući šta je cilj izbora, partije demokratske opcije, posebno one sa autonomaškim i nacionalnim predznacima, olako su se odrekle zalaganja za izmenu statusa Vojvodine. Za duži vremenski period autonomaška ideja je poražena. Da li i fatalno, tema je ovoga teksta.

Gordana Siljanovska - Davkova goga@ukim.edu.mk

University of SS Cyril and Methodius, Skopje

Why and how Macedonian weak state sank in the "third wave"

The paper aims to determine the main actors, by whom, as well as acts and activities, by which, the weak institutions have been "destroyed" and we face the danger of failed state. After 26 years of transition and (un)successful attempts for democratic consolidation, abnormality is still the main characteristic of our political life. If democracy grows 'bottom - up' and civil society 'from within', down and inside the picture is: oligarchic 'elite', pauperized middle class, subjected political culture, fragile civil society, underdeveloped public opinion...Our multiple contradictory habitus has been complicated after eleven years old EU candidate status of Macedonia, seven positive reports by the Commission, but without given a date for negotiations by the Council, because of 'name' dispute with Greece. In the meantime, partitocrazia, clientelism, corruption, and organized crime have penetrated every facet of life. Jesuitism and Machiavellianism are dominant models of political behavior as remnants of a communist mentality. Last ten years VMRO-DPMNE and DUI are in power, and during their rule, 'titoism' blossomed as 'gruevism'. The relationship between the ruling parties and the opposition has been characterized by harsh confrontations as well as lack of cooperation. These several years, opposition was more out, than in the Parliament. After SDSM leader's 'bombing' in 2015 with wire-tabs, vast protests and anti-protests appeared. They temporarily stopped at the end of autumn, when negotiations started, resulting with Przino Agreement, a set of legal and institutional measures, among which some of Frankenstein nature. After President's pardoning act of 56 persons, among which 22 politicians, demonstrations were re-born, asking for his resignation. The self-dissolved Assembly, after the Constitutional Court's decision was re-constituted, but it works as Becket's theatre of absurdity. Macedonia is 'soulless state' in which the politicians are delegitimized, outsiders are state builders, and the citizens are stake holders!! I don't believe in street law, but I am sure that the negotiations have to be within the Assembly and have to include the representatives of the civil society, as well as experts.

Jasminka Simić jassminka2002@yahoo.com

RTS, Public broadcaster, Belgrade

Migrantska kriza u Evropi: između pravde i pravičnosti

Svetska migrantska populacija, koja obuhvata lica koja iz različitih razloga žive izvan zemlje u kojoj su rođeni, uključujući legalne i ilegalne migrante, izbeglice i ostale, udvostručila se u poslednjih 40 godina. Broj migranata u 2015. godini dostigao je 244 miliona što predstavlja 3,3% svetskog stanovništva. Od toga oko 20 miliona su izbeglice, dok ukupan broj raseljenih lica iznosi 65 miliona, najviše od završetka Drugog svetskog rata. Migrantska kriza koja je svoj vrhunac u ekonomskom i političkom smislu dostigla tokom 2015. godine kada su izbeglice krenule iz pravca Bliskog istoka ka Evropi i delimično Severnoj Americi, pokazala je stepen opredeljenosti država da primenjuju odredabe Konvencije o izbeglicama (1951) i njenog Protokola (1967), utemeljenih na principima Univerzalne deklaracije o pravima čoveka (1948), i u skladu sa tim da pruže bezbednosne garancije i obezbede human tretman migrantskoj populaciji. Međutim, u novoj sredini, drugačijoj po tradiciji, etničkim, verskim, jezičkim i kulturološkim karakteristikama od one gde su živeli i koju su, usled oružanih sukoba i proganjanja na etničkoj ili verskoj osnovi bili prisiljeni da napuste, migrantska populacija postala je manjina i često na meti, negativne retorike političara (u EU i SAD), geopolitičkog pregovaranja (EU-Turska), i organizovanih kriminalnih grupa i trgovine ljudima (na tzv. Balkanskoj ruti). Srbija je jedna od evropskih država koja je podnela veliki teret migrantske krize, istovremeno pridržavajući se međunarodnih obaveza i moralnih vrednosti društva, jačajući time svoju demokratičnost. Regulisanje statusa migranata zahteva širi okvir koji se odnosi na prava etničkih manjina u svetu (npr. nastava na maternjem jeziku, pristup medijima). Glavni naučno-istraživački cilj ovog rada jeste da analizom i upoređivanjem glavnih međunarodnih dokumenata koji se odnose na ljudska prava i zaštitu manjina generalno i u okviru toga migrantske populacije, pokaže kako da se zemlje vrate na liniju poštovanja međunarodnog normativnog prava, pri čemu najvažniju pravnu

ulogu i moralnu odgovornost imaju UN u pogledu unapređenja zaštite migrantske populacije, posebno što se u budućnosti usled asimetričnih bezbednosnih izazova, poput klimatskih promena, može očekivati veći priliv ljudi iz pravca Afrike ka Evropi.

Ivan Stefanovski ivan.stefanovski@sns.it

Institute of Humanities and Social Sciences, Scuola Normale Superiore (Florence)

From (de)democratization to mobilization: Case studies of the “Bosnian Spring” and the “Citizens for Macedonia”

Recent anti-governmental social movements in countries of former Yugoslavia have awakened the spirit of contention which had been dormant for almost two decades. The overwhelming economic deprivation, accompanied by the massive violation of basic human rights of the citizens, urged the challengers to take the streets. This paper will explore the processes of democratization in Bosnia and Herzegovina and Macedonia, as background triggering factors for the initiation of the “Citizens for Macedonia” movement in Republic of Macedonia and the “Bosnian Spring” in Bosnia and Herzegovina, I argue that both societies have been only formally democratized, substantially lacking democratic values and principles. Departing from these reflections, I will differentiate in this study between deep and shallow democracy. As Ronald Meighan argues, shallow democracy refers to “limited power sharing and restricted participation in decision-making”, which allows a very small space for participation by actors rather than those in power. Additionally, power structures can at any time arbitrarily limit or withdraw the amount of power being shared with different agents. (Meighan 2001, p. 297). On the other hand, deep democracy provides a high level of power sharing, as well as possibilities for agenda setting by different actors. Moving a step further, deep democracy also refers to the levels of decision-making. In this case actors are not just simply involved in the agenda-setting, but they are also given the opportunity to personally decide upon the issues at stake (Ibid, p. 297). Regarding the methodological approach, I will apply a mixed comparative research design. Since the outcomes of the (de)democratization processes are already tangible, I will also apply elements of process tracing methodology (PTM), reconstructing the events as much as possible. My primary data collection tools encompass in-depth interviews (approximately 20 per country) with four specific categories of interviewees (SMO representatives, activists, policymakers and key informants) as well as thorough document analysis.

Valentin Stoian valentin.stoian@hotmail.com

Mihai Viteazul National Intelligence Academy, Bucharest

Combating corruption in Romania and Serbia: Democratization through security?

The process of democratization and EU accession has included, among others, the establishment of the rule of law, the creation of a free market economy and the holding of free and fair elections. Both Central and Eastern Europe and the Western Balkans were both faced with and benefitted from international institutions conditionality on their path to democratization (Türkes and Gökgöz, 2006, Anastasakis 2008, Freyburg and Richter, 2008). Combating corruption has been one of the most important requirements from accession candidates. Even after accession, the EU has maintained a conditionality system for Romania and Bulgaria as evidenced in the Cooperation and Verification mechanism. This evaluates, twice a year, the state of the implementation of anti-corruption measures in each country and recommends further areas of improvement. Positive developments in the CVM report have been linked to the offering of further integration for Romania and Bulgaria, among others, the possibility to join the Schengen area. Both Romania and Serbia are currently engaged in moderately successful anti-corruption offensives, as can be seen observed by the increase of the corruption measurement indexes such as Transparency International’s Corruption perception Index and the World Bank’s control of corruption dimension. This paper uses Romania and Serbia as two case studies in order to evaluate the way the request to demand to combat corruption was implemented in practice. It argues that Romania employed a “securitization” (Buzan & Wæver, 1997, 1998, 2003, Wilkinson 2008) approach to the combating of corruption, by

treating is as a phenomenon salient to national security. Through the 2007 National security strategy as well as through the 2015 Strategy for National Defense, the struggle against corruption has been raised to the level of a security issue. In addition to the creation of institutions such as the National Anti-corruption Directorate and the National Integrity Agency, the securitization approach had led to a strong cooperation between the Romanian Intelligence Service and national or local prosecutorial authorities. Alternatively, the paper argues that Serbia relied on traditional law enforcement and a series of advisory institutions such as the Anti-corruption Council and Anti-Corruption Agency. The paper claims that, unlike Romania, Serbia adopted a law-enforcement as opposed to security strategy for the struggle against the phenomenon. It concludes that Serbia's strategy might be less effective in the short-run, but might have less of an impact on democratic consolidation in the long-run.

Zoran Stojilković zoranstojilkovic.stoj@gmail.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Post(liberalna) demokratija, političko pokroviteljstvo i kriza države

U ovom radu fokus je na ispitivanju korelacije između postliberalne demokratije i krize države, odnosno na pojačavanju nesigurnosti unutar globalizacije u neoliberalnom okviru i ključu. Demokratija je tim razvijenija što je inkluzivnija i transparentnija. U postdemokratiji ili postliberalnoj demokratiji to nije slučaj; u njima su prisutni manjak inkluzivnosti i transparentnosti i spor razvoj. Demokratija se suočava sa sledećim preprekama: institucije demokratije postaju fasada; političke odluke potiču od demokratski nekontrolisanih centara, privatnih učesnika i anonimnih tržišta; novac i lobiji se ulažu u stranke i izborne kampanje; dolazi do medijalizacije i manipulacija politike i razmaha političkog pokroviteljstva i klijentelizma. Dominantni trendovi se odnose i na: ravnodušnost prema izbornim procesima, ograničeno učešće građana u političkom životu, neodgovornost stranaka prema zahtevima birača, kršenje ljudskih prava, koncentrisanje moći u elitističkim grupama unutar transnacionalne kapitalističke klase (TKK), kontrolisanje masovnih medija, korupciju. Takva vrsta demokratije poseduje autoritarne primese i predstavlja poredak u kom se ljudi proteruju iz političkog života. Krauč je definisao postdemokratiju kao poredak u kojem su interesi moćne manjine mnogo važniji od interesa građana i u kojem je prisutno manipulisanje sa potrebama građana. Šeldon Volin je definiše kao političko sazrevanje korporativne moći i politička demobilizacija građana, kao "izvrnuti totalitarizam". I u Srbiji i regionu su prisutne erozija demokratskih vrednosti i prava i erozija političke kontrole i odgovornosti. Ove erozije vuku ka autokratskim karakteristikama vladanja Uočen je sukob između javnog mnjenja i političkog ponašanja a politička odgovornost je upitna zbog toga što izborni proces ne garantuje kontrolu građana nad političkom procesom. Civilno društvo isključeno je iz donošenja državnih odluka jer država strogo kontroliše i marginalizuje participativne forme "nadgledanja demokratije". Država se u imitativnom obrascu predstavlja jakom, ali njena struktura je slaba i upravljanje ne zadovoljava visoke kriterijume. Nezadovoljavajuće upravljanje se ogleda u nesposobnosti regulisanja hronične ekonomske krize. U socijalnom smislu su prisutni problemi siromaštva i nejednakosti a prisutan je i nizak kvalitet (političkog) obrazovanja. Značajan problem predstavlja i sistemska, politička korupcija koja je vrlo izražena i jedna je od glavnih prepreka za prevazilaženje krize. Na delu je razorna smeša poslušničkog, kompradorskog obrasca ka spolja sa bahatim internim modelom političkog, partijskog kapitalizma.

Goran Shibakovski goran.shibakovski@gmail.com goran.shibakovski@uist.edu.mk

University St. Paul the Apostle, Ohrid

The parliaments in the Western Balkans between democratic decline and the European perspective

The goal of this paper is to explore the parliaments in the Western Balkan countries and the weakening of these representative institutions. In this context through comparative analysis of the parliaments and their main functions like legislation, legitimation, representation and scrutiny will be investigated various dimensions resulted in undemocratic tendencies of the countries in the Western Balkans. Some of the reasons why assemblies have declined are because of the emergence

of disciplined political parties, the growth in the role of government, the executive's greater capacity to formulate policy and provide leadership, and the increasing strength of interest groups and the mass media. Also, the decline of assemblies provokes anxiety because it is linked to the health of responsible and representative government. The willingness of parliamentarians to hold the executive accountable is dependent on fostering a political culture where members of the parliaments understand their role as a counterbalance to executive authority. In addition, the discontents of electorates have palpable effects on the parliaments. For better understanding we will look in three rough indicators such as trust in political elites and institutions, electoral turnout and anti-government voting. Here the electoral support and democratic capacities are important factors for the Western Balkans countries on their way to integration into the European Union. Countries in the Western Balkans have less-advanced welfare systems, limited institutional capacity, and struggling economies. Also nowadays this sensitive region remains a substantial source of migration and the main transit route. This puts relations between the EU and the Western Balkan countries in the spotlight and makes the case for increased cooperation in a situation of mutual dependence.

Pavel Šaradín pavel.saradin@upol.cz

Department of European and Politics Studies, Faculty of Arts, Palacky University Olomouc

Lukáš Vomlela lukas.vomlela@fvp.slu.cz lukas.vomlela@centrum.cz

Institute of Central European Studies, Faculty of Public Policies, Silesian University in Opava

Party systems changes in the Czech Republic and Poland

Economic crisis has significantly influenced changes in party competitions and party systems across Europe. It has also influenced public attitudes and opinions of citizens towards political institutions such as parliaments, governments or political parties as well as trust in democracy. The crisis had different impact on particular countries and the ensuing changes in party competition occurred in different ways and intensity. Traditional parliamentary political parties weakened and new political subjects emerged. Protest voters started to support populist parties and new groupings which promised radical changes in political life. The Czech Republic and Poland democratised over the same “wave” of democratisation in period after 1989. Although the political, economic, social and cultural similarities and similar historical experience or common membership in international organisations such as EU, NATO or Visegrad Group, both countries do not differ significantly, the party systems of both countries were developing in different ways between 1989 and 2016. While the Czech party system traditionally belonged to the most stable in post-communist Europe, with more or less stable political parties, there were many changes in party competition and relevant political parties in Poland between 1989 and 2016. The main goal of our contribution is to show, in which way the Czech and Polish party systems developed since the first parliamentary elections which could have been affected by the economic crisis. How significant is support to traditional parliamentary political parties? Which topics are chosen by new political parties, if we possibly can call them “populist” and how they perceive politics? Who votes for new political parties? The economic crisis is not an only explanation of political changes in political parties and party systems. For that reason we would also analyse the changes in the voters’ attitudes towards topics such as trust in politics and democracy, their self-identification on the left-right axis and others, what can also help us to answer above mentioned questions.

Miloš Šolaja msolajabl@gmail.com

Fakultet političkih nauka, Univerzitet Banja Luka

Demokratija i teritorija – izgradnja države, separatizam, particija i „de facto“ države u post-socijalističkom prostoru

Proces razgradnje i transformacije socijalističkih država, od kojih su neke bile uređene na federalnim principima, postavio je pitanje transformacije suverenosti novih država, njihovog prilagođavanja i uključivanja u posthladnoratovski međunarodni poredak. Višenacionalne federalne države suočile su

se mirnom dezintegracijom (Sovjetski Savez), nasilnom dezintegracijom (Jugoslavija) ili mirnom particijom (Čehoslovačka). U osnovi centrifugalnih procesa nalazila se etno-nacionalistička mobilizacija koja je dovela do nastanka etničkih država i par-država. Sve su bez izuzetka proglasile principe liberalne reprezentativne demokratije kao osnova vrijednosnog i institucionalnog dizajna države i društva. Nek od proglašanih nezavisnih država suočile su se s pojmom unutrašnjih particija i nastankom samodeklariranih sub-državnih entiteta uspostavljenih po „veberijanskom modelu“ države s, takođe, deklarativno prihvaćenim liberalističkim modelom predstavničke demokratije i deklarisanjem izvjesnog stepena suverenosti. Većina sub-državnih tvorevina nije uspostavljena demokratskim putem i konsenzusom unutar metropolskih država zbog čega unilateralno postavlja međunarodno priznanj nezavisnosti kao osnovni cilj. U slučajevima nasilno uspostavljenih „državolikh“ entiteta institucije međunarodne zajednice preuzimaju odgovornost za rješavanje pitanja suvereniteta, bezbjednosti i uspostavljanja demokratskog društva pri čemu im se upućuju velike zamjerke upravo za nedosljednu demokračičnost i primjenu autoritarnih politika prema tim tvorevinama. Etno-centrističke strukture vlasti u sub-državnim entitetima u nedostatku šireg demokratskog okruženja i unutrašnje demokračke tradicije radikalizuju situacije i pribjegavaju autoritarnim mehanizmima vladanja. Ovaj rad se bavi političkim i teritorijalnim granicama i mogućnostima demokratije i političkim procesima separatizma i etno-entriizma izraženim u prostorima Transkavkaza i ex-Jugoslavije, demokračkim procesima u sub-državnim političko-teritorijalnim entitetima kao i postintegracionim separatističkim i independentističkim tendencijama u državama razvijene liberalne demokratije u Evropi.

Dane Taleski danetaleski@yahoo.com

Centre for Advanced Studies in Southeast Europe, University of Rijeka and Centre for Southeast European Studies, University of Graz

Dragan Tevdovski

Faculty of Economics, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje

Trajche Panov

European University Institute in Florence and James Madison University

Viktor Dimovski

Independent researcher, Skopje

Socially impoverish and entrap: A strategy to maintain a hybrid regime?

Some theories of democratization argue that quality of democracy and social equality are interrelated. The argument is that if the quality of democracy is higher, then inequalities will be lower because redistribution in a democratic regime is more fair. Another argument is that if inequalities are higher, then this will increase social pressures for regime change. The idea is that people will revolt to improve their situation. The expected causal mechanism at work is that as people's living condition worsen they will demand more democracy which, among other things, will deliver better redistribution. Why are then hybrid regimes maintained, if inequality is on the rise? To answer the question we assume a nested research design. We first make a cross-country comparison and then we present an in-depth case study. In the cross-country comparison, we take countries in transition from East Central Europe, Southeastern Europe and Commonwealth of Independent State and Russia. We measure quality of democracy using the Freedom House Nations in Transit Report from 2005 to 2015. To measure inequality we use World Bank Data for GINI coefficients and unemployment rates. The data seems to support the assumption that if the quality of democracy is higher, then inequality is lower. However, we then take a closer look at Macedonia, a case where inequality dramatically increased, but quality of democracy did not improve. In other words, Macedonia is a case where a sharp rise of inequality was accompanied with degradation of democracy. The country introduced tax cuts which contributed toward the rise of inequality and poverty. At the same time, the government enacted policies to target benefits to different groups in society. However, the policies did not off-set the rise of inequality and poverty, but made the people more dependent on state patronage. We trace policy development and budget spending to show

how policies were designed to target small portions of benefits to different groups in society, not to adjust for inequalities, but to make the people more dependent on social benefits. While democracy was deteriorating, the citizens were entrapped. The outcome of the elaborate policy design was to gradually increase the serfdom of majority of the population from the elites.

Siniša Tatalović sinisa.tatalovic@fpzg.hr

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Ružica Jakešević ruzica.jakesevic@fpzg.hr

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Izbjeglička i migracijska kriza u Europi i Hrvatskoj: politike integracije migranata

Pojačanim priljevom izbjeglica/migranata, Europska unija (ali i Europa u cjelini) suočila se sa potrebom redefiniranja različitih zajedničkih politika i iznalaženja zajedničkih stavova država članica o načinima pristupa trenutnoj izbjegličkoj krizi, ali i pitanju migracija općenito. Uz opći međunarodno-pravni okvir koji definira pravo osoba na međunarodnu zaštitu, Europska unija ima razrađen sustav institucija, politika i direktiva kojima se utvrđuju zajednički standardi azilne i migracijske politike za sve države članice (Glavna uprava za migracije i unutarnje poslove – DG HOME; Zajednički europski sustav azila – CAES; Europski migracijski program, itd.). Tijekom nedavne izbjegličke/migracijske krize 2015/2016., koju je obilježilo otvaranje tzv. Balkanske rute, europski sustav azila stavljen je pred ozbiljan ispit. Nejedinstvenost stavova oko načina na koji bi EU trebala reagirati u ovoj situaciji obilježila je odnose između pojedinih država članica. Iako je članica Europske unije, Republika Hrvatska nije dio zone Schengena, što je njezin položaj na tzv. Balkanskoj ruti učinilo specifičnim, kako u odnosu na druge članice Unije, tako i u odnosu na ostale države na Balkanskoj ruti, a koje nisu članice EU. U radu se polazi od toga da se Hrvatska nije susretala sa potrebom trajnog prihvata većeg broja migranata na svom teritoriju, pa shodno tome niti sa potrebom njihove integracije u hrvatsko društvo. S obzirom na vrlo skromna iskustva u svojstvu primateljice migrantskih populacija, u Republici Hrvatskoj nije se do nedavno posvećivala značajnija pozornost potrebi osmišljavanja dugoročne migracijske politike (i politike integracije), a niti sigurnosnom aspektu migracijskih kretanja. U radu će se analizirati dosadašnji koncepti i pristupi rješavanja izbjegličke i migracijske krize u Hrvatskoj. Poseban naglasak u radu će biti stavljen na analizu postojećeg zakonodavnog okvira koji čini osnovu integracije migranata. Cilj rada je propitati mogućnosti korištenja iskustava u ostvarivanju prava nacionalnih manjina u osmišljavanju modela integracije migranata u hrvatsko društvo.

Bojan Todosijević bojan.todosijevic@gmail.com

Institute for Social Science, University of Belgrade

Zoran Pavlović

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Ljubomir Hristić

Institute for Social Science, University of Belgrade

Authoritarianism, nationalism and government evaluation: A socio-psychological model of party preferences in Serbian elections of 2012

Prior research suggests that Serbian electorate has been divided by a value or cultural cleavage, typically interpreted as a cleavage between authoritarian and traditionalist versus modernist and libertarian world-views. Much less evidence has been reported concerning the influence of government performance evaluation onto party preferences. This is unfortunate since government evaluation is a significant link in establishing accountability as a factor affecting election outcomes. This paper compares the impact of government evaluation onto party preferences with that of the symbolic and cultural variables (authoritarianism and nationalism), in connection with the 2012 Serbian elections. Data for the analysis come from a post-election survey of public opinion, based on a national representative sample of adult Serbian citizens. The results corroborate earlier findings of the importance of the cultural division for party preferences in Serbia, although in a qualified

manner. Nationalism is still an important symbolic dimension that divides the principal political blocs in Serbia, but authoritarianism did not exhibit a direct effect on party preferences. Most importantly, it proved that evaluation of past government performance is the key variable differentiating the opposed party blocs. Attitudes towards the then incumbent party (Democratic party, DS) were strongly influenced by negative evaluations of its performance in government. The overall results suggest that rational electoral behavior is not unfamiliar to Serbian voters, implying that the upcoming governments are to expect to be accountable for their performance.

Nikoleta Tomović nikoleta.tomovic@udg.edu.me

Humanističke studije, Univerziteta Donja Gorica, Podgorica

Ishodi demokratizacije na Balkanu - da li unutarpartijska demokratija ima perspektivu u Crnoj Gori?

Unutarpartijska demokratija je gotovo zanemareno područje istraživanja, posebno u državama koje se nalaze u procesu demokratske konsolidacije i evropeizacije. Ovaj rad tretira unutarpartijsku demokratiju u Crnoj Gori, te podrazumijeva istraživanje statutarnih odredbi političkih parlamentarnih stranaka, kao i njihovo upoređivanje sa rezultatima istraživanja koje je sprovedeno među kandidatima za poslanike, o njihovim iskustvima i stavovima kada su u pitanju ključni kriterijumi i indikatori koji determinišu različite dimenzije unutarstranačke demokratije. Istraživanje unutrašnjih demokratskih procesa pokazuje da crnogorske partije karakteriše veoma nizak nivo unutrašnje demokratije, te da se mogu klasifikovati u dva ključna tipa partija: partije sa niskim nivoom demokratije i partije demokratskog centralizma. Rad daje preporuke za dalji razvoj i unapređenje stepena unutarstranačke demokratije, sa posebnim akcentom na institucionalne promjene, kako na nivou nacionalnih zakonskih propisa tako i onih koje zahtijevaju međunarodne asocijacije čije su članice crnogorske partije.

Cirila Toplak Cirila.Toplak@fdv.uni-lj.si

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Ljubljani

Alternative predstavničkoj demokratiji

Liberalna predstavnička demokratija predstavlja se kao najmanje loš i zato jedini prihvatljivi politički sustav za suvremene globalne društvene okolnosti. Ali u suštini svaki diskurs koji poriče bilo kakvu alternativu, je konzervativni diskurs. U kontekstu izvanrednog demografskog, ekonomskog i tehnološkog razvoja u moderno doba trebaju nam inovacije i napredak i u polju političkog gdje prevladavaju institucije i sustavna rješenja ispred 200 godina. Pošto je očito, pa iz teme ove konferencije, da su se ideja i praksa predstavničke demokratije ispraznile i kompromitirane su, treba preispitati i alternative demokratiji ili pak pretražiti, koliko su suvremeni državni sustavi, koji se nazivaju demokratski, još uopšte demokratski ili bi zaslužili neki drugi, teoretski tačniji naziv. Pošto politički jezik stvara i političku realnost, tačnost nazivanja je relevantan početak sustavne kritike i traženja boljih sustavnih rješenja. U tom pogledu jedna od teza ovog referata je, da su brojni suvremeni predstavnički sustavi, a pogotovo tamo, gdje su bili uvedeni relativno nedavno, zapravo više ili manje autoritarne oligarhije koje predstavljaju jedan stupanj tranzicije na putu tek do „istinskog“ demokratskog sustava. Ali na drugoj strani i konsolidirane demokratije tonu pod tendencijama oligarhije, koja se čini najpogodnija za (globalnu) vladavinu kapitala. Drugim riječima, neka društva do funkcionalnog predstavničkog demokratskog sustava nisu još dospjela u svom političkom razvoju i za sada su oligarhije, a neka društva već su prevazišla zenit optimalnog funkcionisanja predstavničkog sustava i pretvaraju se po Michelsovom (1911) železnom zakonu u oligarhije. Ali pošto bi nas dilema oko više-manje ili bolje-lošije predstavničke demokratije opet zatvarala unutar suviše uskog ideološkog okvira, barem za akademsku raspravu, ovaj će referat u svrhi traženja oblika harmoničnog društva optimalnog prosperiteta analizirati sadašnji status i već (nekada) postojećih ili barem već teoretskih obrađenih alternativa predstavničkoj demokratiji: direktnu demokratiju, socijalizam, autoritarni sustav, monarhiju, meritokratiju, lotokratiju, anarhiju.

Themistoklis Tzimas themis.tzimas@gmail.com

Law School, Aristotle University of Thessaloniki

The bending of democratic, constitutional norms in times of economic crisis: the Greek case

The latest economic crisis and the way it has been handled by EU and Eurozone authorities have taken up to a large extent the form of “emergency governance”, with the imposition not only of fiscal measures but also of regulations which directly affect the constitutional norms of member states, lowering democratic standards. Such a case is Greece, where on the basis of the latest Eurogroup agreement, a contingency fiscal mechanism has been adopted, with the authority to bypass both the Greek parliament and under specific conditions the Greek government as well, in order to be able to impose permanent structural measures. The imposition of such a mechanism within the framework of the memorandum of understanding between ESM and Greece, in order for the latter to receive the loans it needs, presents a significant case of hybrid supranational and national, as well as fiscal-centered type of emergency governance which is gradually incorporated within legal normalcy of states, creating therefore a novel situation of permanently limited democratic checks and balances. Through the Greek case I will analyze the financial crisis and the economic governance on behalf of the EU and Eurozone, as paragons endangering democracy in general and in particular in Greece. I will argue that the prevalence of certain neoliberal and monetarist policies as well as framework, contradicts constitutional democratic guarantees. On the basis of this argument I will move onto suggestions concerning the reverse of this emergency type of governance, through either the enstrengthening of national constitutional legitimacy or the move towards constitutional, democratic checks and balances at a European level and in dialectic relationship with the formation of a European “Demos”.

Milada Anna Vachudova vachudov@email.unc.edu

University of North Carolina at Chapel Hill

Marko Žilović

George Washington University

Party positions, state capture and EU enlargement in the Western Balkans

The last fifteen years have been a time of dramatic change in the positions of important political parties across the Western Balkans. The purpose of this article is to see how well the adapting model explains political change in the region. There are two broad types of party systems. In Serbia and Croatia, as the model predicts, office-seeking parties have responded to strong incentives to moderate their positions in order to become EU-compatible. (While Serbia is still a candidate, Croatia has been an EU member since 2013 – and with membership we see polarization on identity issues among Croatian parties that resembles some post-communist party systems that joined the EU earlier, suggesting another trend.) In Bosnia and Macedonia, however, political competition is structured almost entirely on identity, with parties hardly taking any distinct positions on managing the economy and public services. We show how parties in Bosnia and Macedonia have in fact adopted positions over the last five years that are less and less consistent with the project of qualifying for EU membership. These party systems have been captured by small groups of elites who profit from the status quo; to protect it, they keep the EU at bay, and use nationalism to deflect attention from rampant corruption and abysmal governance. We use data from the three most recent rounds of the Chapel Hill Expert Survey on the positions of political parties that have included the Western Balkan, including the latest round that concluded in 2015.

Boris Varga boris.varga@gmail.com

Vojvođanska politikološka asocijacija, Novi Sad

Globalna demokratska recesija i stanje političkih režima na prostoru bivšeg SSSR

Uz pomoć komparativne analize, autor istražuje stanje političkih režima na prostoru bivšeg Sovjetskog Saveza. Autor posebno istražuje okolnosti u kojima se odigravaju određene promene u režimima, s obzirom na tezu da je u svetu prisutan „pad“ demokratije i da se odigrava „oporavak“

autoritarizma. Članak se takođe bavi analizom režima na prostoru bivšeg SSSR sa stanjem u političkom režimu u Srbiji, te ispituje prisustvo mogućih međusobnih uticaja, posebno Rusije na Srbiju. Autor zaključuje da na globalnom nivou demokratija prolazi kroz svojevrsnu krizu, što se odražava na tranzicionu zonu država. Iako autoritarne države, među kojima je i Rusija, u svetu sve aktivnije šire svoj politički uticaj, posebno na tranzicione postsocijalističke države što utiče i na njihove političke režime.

Marko Veković marko.vekovic@fpn.bg.ac.rs

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Pravoslavni svet i problem merenja demokratizacije

U ovom radu planiram da problematizujem problem merenja demokratizacije i pokušam da odgovorim na dva pitanja. Prvo, pod kojim uslovima možemo reći za jednu zemlju da je prošla kroz proces demokratizacije? I drugo, u skladu sa tim uslovima, koje dominantno pravoslavne zemlje su prošle kroz proces demokratizacije? U radu ću se fokusirati na dva institucionalna pristupa. Prvi pristup se fokusira na pojam „suštinske demokratizacije“ koji su razvili Toft, Filpot i Šaš (2011), a drugi je pristup koji je predložio Stepan (2012). Nakon kritičkog pregleda oba, u ovom radu ću predložiti treći pristup koji će predstavljati reviziju Stepanovog pristupa. Kada primenim taj pristup na dominantno pravoslavne zemlje, smatram da ću pokazati da je, uprkos raširenoj paradigmi o pravoslavlju i demokratiji, većina dominantno pravoslavnih zemalja prošla kroz proces demokratizacije i uspostavila relativno stabilne demokratske režime.

Nebojša Vladislavljević n.vladislavljevic@fpn.bg.ac.rs

Faculty of Political Sciences, University of Belgrade

Twilight of delegative democracy? Authoritarian manipulation and resistance in Serbia and the Balkans

In much of the Balkans, delegative democracy replaced hybrid regimes of the 1990s. O'Donnell's evocative term highlights strongly majoritarian features of many new democracies, which mix competitive, free and fair elections and the protection of basic freedoms with unrestrained dominance of the executive over the legislature, courts and newly created agents of horizontal accountability, and with extensive clientelism and corruption. Highly instrumental/cynical views of checks and balances prevail among political elites: they are to be insisted upon when beneficial internally (i.e., in opposition) and when useful for international legitimation, and ignored otherwise (i.e., in government). The way new democracies operated in 2000s differed somewhat across the region due to local circumstances but stayed close to O'Donnell's blueprint. However, major external and internal shifts in the last few years – including grave economic crisis, rising social deprivation, regional and internal security threats, and the weakening of the EU and its greater focus on stability than democratic development in the region – have gradually pushed the powerful majoritarian currents beyond the limits of democracy, turning the executive's excesses into authoritarian manipulation worthy of hybrid regimes. The repertoire of authoritarian manipulation – highly sophisticated in comparison with that of competitive authoritarian regimes of the 1990s – now includes complex strategies to undermine press freedom; the co-optation of influential single-issue civil society groups, and of individual opposition politicians; and growing obstacles to the operation of government's opponents. As a result, resistance to authoritarian attempts has gradually shifted away from old parties, institutional arenas and the mainstream media towards new parties, civil society activism and popular protest, and social media, in hope that opposition forces will gradually return to the mainstream. While authoritarian manipulation has grown across the region, it is more successful in some countries than in others due to their different contextual and institutional features.

Ilija Vujačić ilija.vujacic@fpm.bg.ac.rs
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Regulatorni kapitalizam i demokratija

U poslednje dve ipo dekade dominira uverenje o dominaciji neoliberalnih javnih politika izraženih kroz sveopšti trend deregulacije i široko rasprostranjena očekivanja u povlačenje države sa tržišta. Nasuprot tome i uprkos uverenju da živimo u „neoliberalnom kapitalizmu“, doživeli smo trend ponovne regulacije ili čak regulatorne eksplozije, pri čemu je država regulatornu ulogu dodelila neizabranim samostalnim regulatornim telima, koja erodiraju demokratsko odlučivanje. Kako je do toga došlo da se ispod bauka neoliberalizma provlači ekspanzija regulacije i dominacija države? Otkuda paradoks da klasično-liberalni programi produkuju više regulacije i etatizma? Kakvo je učešće demokratije u tome? Da li je razlog u manjku ili višku demokratije? Može li se govoriti o demokratskim etatizmu ili o demokratiji kao proizvođaču rent seeking-a, kao legalizovanoj krađi koalicije organizovanih interesa? Ovo su neka pitanja na koja će pokušati da odgovori ovaj prilog.

Nikola Vujinović nikola.vujinovic@fpm.bg.ac.rs
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

Demokratske ustanove i bezbednost

Urušavanje demokratskih institucija slabi bezbednost, i države (nacionalna bezbednost) i građana (ljudska bezbednost). Ovo posebno važi za demokratije koje nazivamo slabim demokratijama, demokratijama koje nisu još uvek uspele da postanu potpuno konsolidovane. Nedostatak jasne demokratske konsolidacije može voditi koncentraciji moći u rukama samo jednog ili nekoliko aktera sistema bezbednosti. Ovakva koncentracija može oslabiti i bezbednosne i demokratske institucije. Koje su moguće bezbednosne implikacije slabljenja bezbednosnih institucija i njihovog pretvaranja u instrument vladajućih partija? Bezbednosne institucije nisu demokratske institucije po sebi, posebno u demokratijama „trećeg talasa“ koje su opterećene nasleđem prethodnog autoritarnog političkog sistema. Ove institucije, kada su reformisane – pre svih službe bezbednosti, su jedan od glavnih aktera koji određuju da li država postaje konsolidovana demokratija ili ne. Zato koncentracija moći na jednom mestu u sistemu bezbednosti ima dve posledice. Sa jedne strane, kratkoročno ovo može unaprediti sistem bezbednosti i njegovu efikasnost u otklanjanju pretnji po bezbednost, kao na primer terorizma. Ali sa druge strane, koncentracija moći može da pretili demokratiji na mnogo načina, pre svega narušavanjem procedura kao suštinskim elementom dobre demokratije. Ili ako sistem bezbednosti postane pretnja po opoziciju ili slobodu štampe. Ovaj rad će pokušati da odgovori na pitanje da li institucije sistema bezbednosti (vojska, policija, službe bezbednosti) mogu ugroziti stabilnost demokratije u post-autoritarnim demokratijama Balkana? Ili tačnije, da li nedostatak jasne i konkretne demokratske civilne kontrole sistema bezbednosti može dovesti do ugrožavanja demokratskog procesa nužnog za uspešno funkcionisanje institucija, procesa koji je ključ za demokratsku konsolidaciju?

Natasha Wunsch natasha.wunsch.11@ucl.ac.uk
University College London, School of Slavonic and East European Studies

Pre- and post-accession democratic backsliding: two sides of the same coin?

Democratic backsliding is becoming increasingly commonplace both among those countries that entered the EU in the latest enlargement waves (from the ‘big bang’ of 2004 up to Croatia in 2013) and among the candidate countries still in the process of accession negotiations from the Western Balkans. Combining insights from democratisation scholarship regarding the stages of regime change and the effectiveness of external actors in democracy promotion with the focus in Europeanisation literature on EU leverage as a driver of reform in aspiring member states, the paper makes a theoretical argument that sees democratic backsliding as an almost unavoidable result of democratisation driven by pressure and external incentives. Yet, it points out that the current authoritarian trends in the Western Balkans send a worrying signal for the EU’s transformative power, suggesting that the perspective of EU membership is no longer sufficiently attractive or

credible to ensure more consistent efforts to comply with the democratic conditionality set out under the Copenhagen criteria. There is thus a risk of diffusion of undemocratic tendencies between the two groups of countries that undermines the very foundations of European integration.

Elda Zotaj eldazotaj@yahoo.com

University of Aleksander Moisiu, Durrës

Eva Hyskaj (Tafili) evahyskaj@ymail.com

University of Tirana

Ex-communist Balkan countries towards democracy, a process still unfinished: The case of Albania

The paper aims to study and analyze the democratic developments in countries that aspire to join the EU, and specifically the Balkan countries. This paper aims to show the (un)success of the democratic processes that happened in these countries, making the consolidation of democracy a process still distant. The aim is to explore the reasons behind this problematic journey toward democracy and the steps to be pursued in these countries regarding its improvement and consolidation especially the Albanian case. The focal question the study raises is: Why Balkan countries have failed in the strengthening the foundations of a democratic regime (focus more in Albanian country)? Why do these countries (especially Albanian) have failed to do fully, but partially on the way toward democracy? Why, after two and a half decades the EU is still far for Albania? The basic argument is the political elites in these countries (analyzing Albanian country) have failed to achieve the institutionalization of democracy, letting these countries in misrule and with a deep crisis of representation. Political elites in these countries do not represent anymore the ordinary citizens but only a few people who cherish their political power by subjecting state institutions under the political willpower of the ruling elite. The used methodology is mainly inductive explaining the phenomena, the reasons of this situation from reality to theory by studying and analyzing the causes and problems facing the Balkan countries in the democracy's implementation through the reports of international institutions and discourse of political leaders.